

ZO ZAHRANIČIA

Mediálne systémy v Európe – Holandsko

Holandské kráľovstvo je konštitučnou monarchiou s vládou parlamentnej demokracie. Z hľadiska mediálneho systému je dôležitá náboženská a politická štruktúra obyvateľstva. Pôvodne celkom katolícka krajina, ktorá bola dlhé storočia pod nadvládou Španielska, je dnes nábožensky diferencovaná. Od čias reformácie, ktorá našla u holandského obyvateľstva značnú odozvu, je rozdelená na katolícku (asi 33%) a protestantskú časť (si 23%), pričom však veľká časť obyvateľstva (takmer 40%) sa nehlási k žiadnemu náboženstvu. Politicky obyvateľstvo Holandska preferuje najmä socialistov a liberálov, v menšej miere kresťanských demokratov, resp. viaceré ďalšie menšie a málo významné politické strany.

Tlač

S vyše dvojmiliónovým jednorazovým nákladom tvoria celoštátne denníky asi 45 percent novinového trhu v Holandsku. V krajine vychádza osem univerzálnych celoštátnych denníkov (všetko vo veľkom formáte) a niekoľko špecializovaných ako Financieel Dagblad (ekonomický a finančný denník) alebo Agrarisch Dagblad (denník pre poľnohospodárov). Z ôsmich univerzálnych sú dva malé ortodoxne protestantské denníky (58 000 a 30 000 výtlačkov), plne závislé na predplatnom. Ostatných šesť predáva jednorazovo takmer 2 milióny výtlačkov: Telegraaf 800 000, Algemeen Dagblad 400 000, de Volkskrant 350 000, NRC Handelsblad 270 000, Trouw 120 000 a Het Parool 95 000. Dva posledne menované sú zaradované do kategórie kvalitnej tlače. Viac ako

80 percent predaja denníkov zabezpečuje predplatné.

V roku 1997 zmenil Het Parool svoju orientáciu a sústredil sa prevažne na metropolitnú oblasť Amsterdamu. Napriek tomu je stále považovaný za celoštátny denník, pretože má svojich predplatiteľov v celej krajine. Het Parrik, NRC Handelsblad a jeden z protestantských titulov sú večerníky, všetky ostatné sú ranníky. V Holandsku nikdy nevychádzali nedeľníky, ani noviny v tabloidnom formáte.

Do konca šesťdesiatych rokov holandské celoštátne denníky kopírovali holandskú sociálnu štruktúru štyroch pilierov, ktorá pramení z hlboko zakoreneného rozdelenia spoločnosti podľa náboženstva a politického presvedčenia a traduje sa od konca 19. storočia. To znamená, že noviny mali väzbu na jeden zo štyroch pilierov (katolícky, protestantský, socialistický a liberálny). V tomto kontexte noviny pôsobili ako orgány straníckej a náboženskej politiky. V procese rúcania pilierov, ktorý odštartoval koncom šesťdesiatych rokov, sa väzby medzi novinami a politickými stranami, resp. cirkvami, uvoľnili. Od konca 70. rokov 20. storočia má väčšina novín tzv. redakčný štatút, ktorý vylučuje komerčný nátlak a zaručuje redakčný rozpočet, identitu a nezávislosť novín.

Vysoko rozvinutá je aj holandská regionálna tlač. Predaj asi 30 regionálnych novín presahuje 2,5 milióna výtlačkov denne. Najväčším regionálnym denníkom je Dagblad de Limburger (180 tis), najmenším Barneveldse Krant (11 000). Niektoré regionálne noviny majú viacero lokálnych vydaní s odlišnou titulnou stranou (tzv. hlavičkové novi-

ny). Približne polovicu regionálnych novín tvoria večerníky.

Treťou kategóriou tlače sú malé lokálne noviny, ktoré väčšinou vychádzajú raz týždenne, niektoré trikrát do týždňa. Slúžia najmä ako nosiče lokálnej reklamy, väčšia časť je bezplatná a roznášajú sa priamo do domov a bytov.

V Holandsku okrem novín vychádza vyše 200 časopisov. K najdôležitejším mienkotvorným patria Elsevier Magazine (133 000), Vrij Nederland (90 000), HP/De Tijd (42 000), De Groene Amsterdammer (17 500) a Hervormd Nederland (14 000), všetky od stredu na ľavo politického spektra. Bulvárne novinarstvo sa v miernej forme uplatňuje v niektorých časopisoch a magazínoch ako Story a Privé.

Holandskú tlač s výnimkou štyroch malých nezávislých protestantských denníkov ovládajú štyri veľké vydavateľské domy. Najväčším je PCM s 31-percentným podielom na trhu. Za ním nasledujú Holdingmij De Telegraaf (25%), VNU Dagbladengroep (18%), Wegener (16%) a Noordelijke Dagblad Combinatie (7%). Iba prvé dva vlastní celostátne denníky. Regionálna tlač, aj keď nie úplne, je koncentrovaná do troch menších vydavateľských spoločností.

Audiovizuálne médiá

Rozhlasové a televízne vysielanie v Holandsku je organizované zvláštnym spôsobom.

Holandský systém rozhlasu a televízie je jedným z nemnohých pozostatkov bývalého sociálneho systému štyroch pilierov. Vysielacie (rozhlasové) združenia jednotlivých pilierov boli založené v 20. rokoch minulého storočia spolu s neutrálnou národnou vysielacou (sprvu len rozhlasovou) spoločnosťou, ktorá spočiatku plnila dozornú funkciu a vysielateľ vlastné programy začala až po určitej dobe. Počet platiacich členov združení rozhoduje o rozsahu vysielacieho času, ktorý dostane združenie k dispozícii.

V päťdesiatych rokoch vysielali v Holandsku 2 rozhlasové a jeden televízny kanál. Tretí rozhlasový kanál pribudol v roku 1965, štvrtý a piaty v rokoch 1975 a 1985. Druhý televízny kanál pribudol v roku 1964 a tretí v roku 1988. Všetky počiatkové združenia ako VARA, AVRO, NCRV, VPRO a KRO stále existujú, aj keď zákon z roku 1969 umožnil vznik nových. Medzi nové patrí evanjelické združenie EO (1972), TROS (1969) a Veronica/VOO (1976). Posledné dve sú neutrálne združenia, ktoré vznikli z organizácií, vysielajúcich koncom šesťdesiatych a začiatkom sedemdesiatych rokov 20. storočia z rozhlasových staníc umiestnených v Severnom mori. Veronica/VOO opustila systém verejnoprávneho vysielania a v roku 1995 sa stala komerčnou spoločnosťou.

Verejnoprávne vysielanie je financované z koncesionárskych poplatkov, členských príspevkov členov združení a z príjmov za televíziu (od roku 1967) a rozhlasovú (od roku 1968) reklamu. Programy vyrábajú buď samotné združenia alebo nezávislé produkčné spoločnosti, ktoré dodávajú svoje produkty aj komerčným staniciam. K hlavným produkčným spoločnostiam patria Endemol, Dits TV a IDTV. Televízny program má (podľa zákona) obsahovať určité presne stanovené percento tzv. kultúrnych relácií alebo programov z vlastnej produkcie. Každý rozhlasový kanál má svoj presne stanovený formát, s pevne stanoveným podielom hudby a hovoreného slova. V roku 1992 sa Národná vysielacia organizácia NOS (Nederlands Omroep Stichting – Holandská vysielacia nadácia) rozčlenila na produkčnú organizáciu NPS (Nationale Programma Stichting – Národná nadácia pre program) a NOB (Nederlands Omroepproductie Bedriff), súkromnú produkčnú spoločnosť.

V tomto zložitom a neprehľadnom systéme nemali komerčné spoločnosti nádej na úspech. V polovici osemdesiatych rokov však na holandský trh čoraz viac prenikali zahraničné komerčné stanice prostredníctvom satelitného vysielania a káblových sietí, väčšinou vo vlastníctve regionálnych elektrárenských spoločností. Káblová televízia sa ukazovala ako komerčne perspektívna, ale holandská legislatíva až do prijatia mediálneho zákona v roku 1988 zakazovala komerčné stanice na holandskom území.

S komerčným vysielaním začala v roku 1989 RTL, v rozhlasovom vysielaní ju nasledovali Sky Radio a Radio 10. Dnes v holandskom jazyku vysielajú 10 celoštátnych komerčných televíznych staníc (RTL 4 a RTL 5, Veronica, SBS6, NET 5, FOX, The Music Factory, Discovery Channel Netherland (anglicky a holandsky), Cartoon Network (holandsky a anglicky) a Kindernet, ako aj veľké množstvo regionálnych a lokálnych rozhlasových komerčných staníc. Zvláštnosťou Holandského televízneho systému je 11 verejnoprávných regionálnych televíznych staníc, ktoré na regionálnej úrovni dopĺňajú iba jednu súkromnú.

Štátna mediálna politika

Štátna mediálna politika v Holandsku sa v 80. rokoch 20. storočia vyznačovala uprednostňovaním verejnoprávneho systému rozhlasového a televízneho vysielania na úkor súkromného sektora. Určitá zmena nastala koncom osemdesiatych rokov. Ďalšie zmeny priniesol mediálny zákon z roku 1993. Od tých čias sa licencie pre verejné združenia začali udeľovať na obdobie desiatich

rokov. Mierne sa zmenili aj formáty predpisované pre jednotlivé rozhlasové a televízne stanice. Povinnosť vysielat' kultúrne a informačné programy pre menšiny boli z NOS prenesené na Fond národných programov (Nationale Programma Stichting, NPS). NOS zostala zodpovedná za spravodajstvo, šport a prenosy z významných podujatí, ako aj za celkovú koordináciu činnosti verejnoprávných kanálov. Každý z týchto kanálov má svojho manažéra pre koordináciu. Za rozpočet, licencie a menovanie manažérov je zodpovedné ministerstvo kultúry, ostatné záležitosti sa riešia systémom samoregulácie a sú ponechané na samotné združenia.

Dozorným orgánom pre elektronické médiá je Komisaríat pre médiá (Commissariaat voor de Media). Dohliada nad dodržiavaním zákonných nariadení a predpisov dotýkajúcich sa rozhlasu a televízie, platenej televízie, elektronických novín a káblových sietí. Má v kompetencii pridelovanie vysielacích časov celoštátnym, regionálnym a lokálnym rozhlasovo-televíznym organizáciám a pridelovanie prostriedkov na výrobu programov. Okrem toho komisaríat zabezpečuje spoluprácu medzi vysielacími organizáciami a holandskou programovou produkciou. (Organizácie si techniku prenajímajú.) Na čele komisaríatu sú traja komisári, jeden predseda a dvaja členovia, menovaní kráľovským výnosom na päť rokov.

Vydávanie tlače podlieha protikartelovej regulácii. Viacero titulov zaniklo zlúčením alebo reorganizáciou, avšak nie toľko, aby to ohrozilo pluralitu holandskej tlače. Napríklad PCM (Prescombinatie) pred fúziou s vydavateľstvom Meulenhoff bol aj je schopný udržať svoje stratové novinové tituly ako Het Parool a Trouw iba vďaka ziskom z predaja oveľa populárnejšieho denníka De Volkskrant. Navyše sa zdá, že vlna fúzií a skupovania titulov z konca 80. v deväťdesiatych rokoch 20. storočia opadla.

V porovnaní s niektorými medzinárodnými mediálnymi molochmi sú aj najväčšie holandské mediálne spoločnosti iba malými hráčmi. Viacero vydavateľov má podiely v regionálnych vysielacích organizáciách a/alebo v nových médiách. Investície vydavateľov tlače do komerčnej televízie sú limitované prísnou reguláciou.

Systém regulácie

Slobodu tlače zaručuje holandská ústava: „Nikto nepotrebuje predbežné povolenie na zverejnenie svojich myšlienok a pocitov prostredníctvom tlače, čo nevyklučuje zodpovednosť každého pred zákonom.“ Výnimkami zo slobody tlače sú teda iba prípady, ak autor poruší ústavu (napr. diskrimináciou rasy či pohlavia) alebo zákon.

Sťažnosti na novinárov alebo médiá môžu obyvatelia Holandska adresovať Novinárskej rade (Raad voor de Journalistiek), ktorú spolovice tvoria novinári a spolovice členovia so skúsenosťami v právnickom povolani, bývalí ministerskí hovorcovia, učitelia novinárstva alebo manažéri mediálnych podnikov. Každú sťažnosť posudzuje výbor piatich členov rady s nezávislým predsedom, obyčajne vysokým úradníkom justície. Konania sú verejné a nálezy publikované v mesačníku Holandského združenia novinárov. Nález nemá právne následky. O zadost'učinení alebo trestoch rozhoduje iba nezávislý súd.

Odnedávna môže rada vynášať nálezy aj k aktuálnym problémom bez predchádzajúcej sťažnosti na predmetnú vec. Rada môže byť aj sprostredkovateľom zmierenia v prípadoch, ak rýchle konanie môže byť uspokojujúcejšie ako riešenie sťažnosti.

Jediným denníkom, ktorý má vlastného ombudsmana, je De Volkskrant.

Verejnoprávny systém vysielania spadá do jurisdikcie ministerstva kultúry. Minister má oficiálnu právomoc zakázať určitý program alebo jeho časť. Pravda, túto možnosť prísnej cenzúry vláda využila iba výnimočne, i keď občasné tlaky vlády na programovú politiku verejnoprávných vysielateľov sa už vyskytli.

Sťažnosti na reklamu môže verejnosť adresovať Komisii pre kódex reklamy (Reclame Code Commissie). Komisia okrem riešenia sťažností monitoruje spôsob využívania reklamy vo vysielaní a sponzorovanie programov.

Mediálne organizácie

V Holandsku pôsobí viacero organizácií novinárov: Holandské združenie novinárov (Nederlandse Vereniging van Journalisten – NVJ), Združenie zahraničnej tlače v Holandsku (Buitenlandse Persvereniging in Nederland – BPV), Holandská spoločnosť šéfredaktorov (Nederlands Genootschap van Hoofdredacteuren) a niekoľko menších odvetvových združení.

Zamestnávateľia v sektore tlače majú Združenie holandskej dennej tlače (De Vereniging De Nederlandse Dagbladpers – NDP), Holandskú organizáciu vydavateľov časopisov (De Nederlandse Organisatie van Tijdschrift-Uitgevers – NOTU), Holandskú tlač spravodajských magazínov (Nederlandse Nieuwsbadpers – NNP) a Holandský zväz vydavateľov (Nederlands Uitgeververbond – NU).

V audiovizuálnej oblasti sú to Profesionálne združenie filmových a televíznych tvorcov (Beroepsvereniging van Film- en Televisiemakers – NBF), Združenie nezávislých televíznych producentov (Vereniging van Onafhankelijke Televisie

Tabuľka č. 1:
Desať najväčších holandských denníkov (1999)

Titul	Vydavateľ	Náklad (v tis.)	Čitatelia (v tis.)
De Telegraaf	Holdigmaatsch. De Telegraaf	803	2,310
Algemeen Dagblad	PCM Uitgevers	397	1,186
De Volkskrant	PCM Uitgevers	351	830
NRC Handelsblad	PCM Uitgevers	270	496
Dagblad De Limburger	VNU Dagbladengroep	181	430
De Gelderlander	VNU Dagbladengroep	180	535
Brabants Dagblad	VNU Dagbladengroep	159	430
Noord Hollands Dagblad	Holdigmaatsch De Telegraaf	156	397
De Twentse Courant Tubantia	Wegener Arcade	142	328
Haaqsche Courant	Wegwerner Arcade	128	327

Zdroj: World Press Trends, 2000 Edition, ZenithMedia, London 2000, s. 139.

Producenten – OTP), Mediálny klub – medzinárodná nadácia (Stichting Media Club International), Podporný fond holandských kultúrnych programov (Stimulatiefonds Nederlandse Culturele Omroepproducties) a ďalšie.

Svoje organizácie majú aj regionálne audiovizuálne médiá: Organizácia holandských lokálnych vysielateľov (Organisatie van Lokale Omroepen in Nederland – Olon), Nadácia lokálneho vysielania (Stichting Nederlands Fonds voor de Lokale Omroep) a Fond pre konzultáciu a kooperáciu regionálnych vysielateľov (Stichting Regionale Omroep Overleg en Samenwerking – ROOS).

Spomenúť možno ešte podporný fond pre tlač (Bedrijfsfonds voor de Pers), ktorý poskytuje dotácie novinám v prípade ich finančných ťažkostí alebo pre zvláštne projekty, ako aj Fond pre zvláštne novinárske projekty (Fonds Bijzondere Journalistieke Producties), na ktorý sa môžu obracať noviny a jednotliví novinári so žiadosťami o podporu špeciálnych a dlhodobých projektov. V Amsterdame sa nachádza Holandské múzeum tlače (Nederlands Persmuseum). Štatistiku predaja tlače zabezpečuje Ústredná kancelária pre publicitu novín (Centraal Bureau voor de Courantenpubliciteit – Cebuco).

Najnovší a perspektívny vývoj

Napriek tomu, že holandský televízny trh je preplnený (okrem relatívne veľkého počtu domácich verejnoprávných a súkromných kanálov je tu silný presah britských a nemeckých televíznych staníc), ešte stále pribúdajú nové televízne stanice. V roku 1999 tu spoločnosť SBS (Scandinavian Broadcasting System) uviedla na trh kanál Net 5 v snahe konkurovať stanici RTL 5. Súťaž o piatu pozíciu na kanálových voličoch síce vyhrala RTL

5, avšak novej stanici Net 5 sa po krátkej dobe podarilo získať takmer trojpercentný podiel na trhu.

Ďalším nováčikom na holandskom televíznom trhu je Fox, ktorá nahradila hudobnú stanicu TV 10. Aj trhový podiel tejto stanice sa v priebehu jedného roka zvýšil z 1,4% na 2,3% najmä zásluhou toho, že stanica sa dokázala presadiť predovšetkým vo vekovej skupine 13 -19 rokov. Napriek nástupu nových staníc, RTL 4 naďalej zostáva najsledovanejšou televíznou stanicou.

V súvislosti s postupným, ale nezadržateľným poklesom sledovanosti kanálov verejnoprávnej televízie sa už dlhú dobu aj v Holandsku vedie diskusia o budúcnosti verejnoprávneho vysielania. Diskutuje sa o tom, či tento systém treba reorganizovať, kompletne zmeniť podľa vzoru britskej BBC alebo úplne zrušiť. Je možné, že súčasný licenčný systém, založený na množstve členov vysielajúceho združenia, v budúcnosti nahradí licenčný systém s využitím výberového konania.

S prvými problémami zápasia nielen verejnoprávni, ale už aj komerční vysielatelia. Najmä RTL 4 pociťuje úspechy svojich komerčných konkurentov. Vlastníka HMG (RTL 4, RTL 5 a Veronica) to prinútilo k zmenám v rozpočtovej a programovej politike. V programoch komerčných staníc sa čoraz viac presadzuje tzv. reálna televízia. Tento trend je badateľný už niekoľko rokov a presadzuje sa vo viacerých formátoch. Veľký prelom zaznamenala reálna televízia v Holandsku uvedením programu Big Brother, na ktorý čoskoro nadviazali iné programy podobného charakteru (Napríklad De Bus – o mladých ľuďoch, ktorí štyri mesiace žijú v autobuse).

V tlačovej sfére budú zrejme pokračovať fúzie vydavateľov a/alebo novinových titulov. Viacero regionálnych večerníkov prechádza na ranné

Tabuľka č. 2
Podiely jednotlivých televíznych staníc na holandskom trhu 1999

Stanica	Deti 6-12 rokov	Dospelí nad 13 rokov
	%	%
Nederland 1	8,7	12,1
Nederland 2	6,8	14,3
Nederland 3	7,9	9,0
RTL 4	12,4	17,0
RTL 5	1,8	3,6
VERONICA	8,6	8,4
SBS 6	8,7	10,3
NET 5	2,5	2,9
FOX	9,5	1,5
Kindernet	5,9	0,3
The Music Factory	1,6	1,2
Cartoon Network	6,2	0,4
Iné	19,3	19,0

Zdroj: Television 2000. European Key Facts. IP and CLT-UFA 2000, s. 178.

vydanie, pretože večerná tlač už dlhšiu dobu zaznamenáva pokles nákladov. Od druhej polovice 90. rokov 20. storočia ponúka väčšina celoštátnych a aj viacero regionálnych titulov svoje elektronické vydania na internete.

Podľa zahraničných prameňov pripravil
 PhDr. Samuel Brečka
 Fakulta masmediálnej komunikácie
 Univerzity sv. Cyrila a Metoda v Trnave,
 nám. J. Herdu č. 2, 917 00 Trnava,
 T: 033/5545 310

PRAMENE:

- Buurke, Sanna: European Media Landscape – Netherlands – Factual Overview.
 In: <http://www.jc.nl/jr/emland/netherlandsfac.html>
- Reen, Ben van: Die niederländische Rundfunklandschaft im Jahr 2000. In: Internationales Handbuch für Hörfunk und Fernsehen 2000/2001. Nomos Verlagsgesellschaft, Baden-Baden 2000, s. 471-485.
- Television 2000. European Key Facts. IP and CLT-UFA 2000
- World Press Trends, 2000 Edition, ZenithMedia, London 2000.

Inštitucionalizácia (ne)zodpovednosti aktuálna aj na Slovensku

V dňoch 30. novembra až 2. decembra 2000 pri príležitosti desiateho výročia svojho vzniku usporiadala Fakulta sociálnych vied Univerzity Karlovej v Prahe konferenciu Inštitucionalizácia (ne)zodpovednosti: globálny svet, európska integrácia a české záujmy. Odznali na nej zaujímavé prednášky v pléne, uskutočnili sa panelové diskusie a rokovali viaceré sekcie (v abecednom poradí): ekonomická, enviromentálna, mediálna, poli-

tologická, právna, sociologická a správna a teritoriálna. Ambíciou konferencie bolo určiť multidialognú českú spoločnosť nachádzajúcej sa v novom teréne – po absolvovaní ponovembrových ciest spolu so susedmi, Európou a svetom – na osudovej križovatke či rázcestí a naznačiť produktívne smery inštitucionalizácie zodpovednosti. Aktuálnosť analýz súčasného stavu, nastolených otázok, antcipovaných vízií a navrhovaných riešení pre-

siahla hranice (nielen teritoriálne) nášho západného suseda a mohla by inšpirovať aj slovenskú spoločnosť. Išlo už o druhé vskutku interdisciplinárne vedecké podujatie fakulty rešpektovanej na akademickej pôde i v decíznej sfére. Prvá takáto konferencia sa uskutočnila v roku 1998 pri príležitosti 650. výročia založenia Univerzity Karlovej.

Doc. Jiří Kabele začal úvodnú prednášku parafrázovaním známeho bonmotu „Sloboda každého z nás sa končí tam, kde sa začína sloboda druhého“. Jestvujú nielen súkromné ale aj verejné jasne vyznačené a presne sa kryjúce teritória slobody i zodpovednosti vo fungujúcom právnom štáte s presahom do kategórií etických, pričom objektívna nerovnomernosť rozdelenia teritórií slobody nesmie slúžiť na inštitucionalizáciu nezodpovednosti.

O. i. uviedol príklady deformácií vnútornej vlády po zavedení inštitútu verejného zastupovania v novosvetkých spoločnostiach: a) syndróm autoritárstva – nadriadení si silou alebo apelom na oddanosť vynucujú poslušnosť podriadených nad rámec uzavretej (či neuzavretej) zmluvy o zverení zastupovacích práv, b) syndróm slabej vlády – keď nadriadení predstierajú, že vládnu a podriadení sa tvária, že sú poslušní, c) syndróm skorumpovanej vlády – nadriadení predstierajú, že vládnu korektné (a podriadení, že sú lojálni), ale v skutočnosti svojou korumpovateľnosťou sledujú osobné výhody, d) byrokratický syndróm – nadriadení disciplinujú vládnu podriadeným za cenu, že sa rušia spätnoväzobné procesy nápravy chybných rozhodnutí. Tieto a iné formy či vlastne deformácie paralyzujú zastupiteľskú vládu.

Záverom povedal: „V prebiehajúcej globalizácii bez globálnej autority, v súbežne bežiacjej európskej integrácii bez rešpektovaného európskeho zastúpenia a národnej ochoty prijímať lojalitu, v stále sa rozvíjajúcej profilácii českých (aj slovenských – pozn. J. V.) hospodárskych a politických záujmov riziká inštitucionalizácie nezodpovednosti nutne synergicky narastajú. Otvárajú sa však tiež vždy nové šance vydať sa cestou inštitucionalizácie zodpovednosti, zbaviť sa dedičstva syndrémov slabého avšak autoritatívneho, byrokratického a napriek tomu skorumpovaného vládnutia, ktorého korene môžeme výberovo sledovať do tzv. reálneho socializmu, protektorátu, prvej republiky a do Rakúsko-Uhorska.“

Prof. Jan Křen na historickom pozadí vychádzajúc z tézy, že sa stredná Európa oddávna pohybuje na okraji európskeho centra, ponúkol interpretáčny vzor, paradigmy a hypotézy vo vzťahoch západ – východ, resp. centrum – periféria, asynchrónnu i synchrónnu komparáciu a zložitú interakciu moderných diktatúr a občianskych spoločností, demokracie a totalitarizmu.

Prof. Lubomír Mlčoch, dekan FSV UK, sa ako predstaviteľ inštitucionálnej ekonómie zaoberal spoločenskou konverziou v ekonomike, jej neuspokojivými výsledkami a upozornil, že nefunkčný právny poriadok vedie k prepadu morálky a obrátenej kauzalite medzi etikou a ekonomikou, keď o peniaze ide až v prvom rade... Vláda musí viac investovať do etiky a morálky.

Doc. Fedor Gál vyjadril vieru v zmyslupnosť diskusie o víziách pre český štát a vládu ČR. Ich konceptuálnymi východiskami sú vonkajšie formatívne trendy (exogénne veličiny), vnútorné formatívne trendy vývoja ČR a jej potenciály. Z prezentovaných typov odideologizovaných konzistentných prognostických scenárov umožňujúcich heuristiku vývoja vyplynie tvorba rozvojových priorít na základe širokej verejnej diskusie podporovanej médiami vrátane internetu za aktívnej účasti súčasných celebrit, ale aj s prítiahnutím mladých ekonomických či politických lídrov.

Prof. Karel Kouba sa v nadväznosti na predchádzajúce témy zamyslel aj nad tým, prečo sa česká ekonomika ako prvá (nečakane) dostala do recesného cyklu, z ktorého sa dostáva dosť pomaly, pretože úspešnú terapiu nemožno robiť bez správnej diagnostiky, keď sa namiesto vysvetlení či príčin hľadajú vinníci. Viaceré zlyhania možno vysvetliť absenciou skladania účtov (accountability) a jasných pravidiel resp. pravidlami zlými, prijatými pod tlakom záujmových skupín.

Prof. Luděk Urban ocenil nový prístup českých exekutív od začiatku roku 1998 i Európskej komisie k príprave na vstup do Európskej únie, ktorý je o. i. podmienený funkčnou trhovou ekonomikou, jej konkurencieschopnosťou, bezproblémovým vstupom na trh i výstupom z neho, dobrou legislatívou, rozvinutým finančným a kapitálovým trhom.

Prof. Václav Bělohradský kritizoval niektoré prejavy inštitucionálnej nezodpovednosti EÚ, zjavné či skryté antagonizmy medzi členskými krajinami. Vo vzťahu k procesu rozširovania poukázal na aktuálnosť predefinovania jej vnútorného poriadku či systému a pochopenie procesu negociácie v zmysle partnerského vyjednávania.

Panelová diskusia o zodpovednosti štátu, politických strán a občianskej spoločnosti sa polemicky venovala najmä pojmom občianska spoločnosť, demokratická spoločnosť a morálka. V paneli o zodpovednosti verejnej správy a súkromného podnikania išlo okrem iného o typológiu zodpovednosti (ekonomická, etická, zákonná, spoločenská) a klasifikáciu typov ekonomik v závislosti na typoch politických režimov.

Prvú mediálnu sekciu na tému Politická komunikácia a médiá usporiadala Katedra masovej komunikácie IKSŽ v spolupráci s Centrom pre

mediálne štúdiá CEMES a moderoval ju PhDr. Otakar Šoltys, CSc. Petr Pavlík, PhD. charakterizoval využitie internetovej komunikácie českou politickou scénou, doc. PhDr. Miroslav Mareš, CSc., konštatoval dramatickú redefiníciu vzťahu politickej komunikácie a médií verejnej služby, čo súvisí s deregulačnými trendmi v mediálnej sfére, PhDr. Jan Jiráček si všimol kvalitatívne zmeny vo vzťahu medzi mediálnym a politickým diskurzom a proces medializácie vyjadrujúci zvyšujúcu sa závislosť politického diskurzu na mediálnom, doc. PhDr. Karel Šebesta, CSc., prezentoval výskum jazyka totality a Mgr. Čeněk Hajný sondu do jazyka tlačných médií 60. rokov minulého storočia (na príklade Svobodného slova).

Druhú mediálnu sekciu na tému Informačné médiá v informačnej spoločnosti zorganizovala Katedra žurnalistiky IKSŽ a moderovala ju PhDr. Barbora Osvaldová. PhDr. Milan Šmíd definoval špecifiká žurnalistickej práce na internete, RNDr. Jiří Peterka sa zameril na analýzu meniacich sa možností konzumentov informácií, producentov informácií a ich prostredkovateľov – žurnalistov,

doc. PhDr. Jozef Vatrál, CSc. z Katedry žurnalistiky FiF UK v Bratislave predstavil slovenský internet na pozadí súčasnej a pripravovanej mediálnej legislatívy, Jaroslav Kábele informoval o projekte vydavateľstva MAFRA a synergických efektoch prepojenia tlačového média (MF DNES), internetového periodika (idnes) a audiovizuálnej agentúry (TVD) pripravujúcej spravodajstvo pre televíziu TV3, Jan Stejskal zovšeobecnil skúsenosti spojené s vydávaním internetového periodika ČTK České noviny a Mgr. Petra Jedličková o. i. upozornila na problém archivovania digitálnych textov.

Záver z jednotlivých sekcií potvrdili realnosť predpokladaného potenciálu synergických efektov pri poznávaní mechanizmov inštitucionalizácie zodpovednosti i deficitov nezodpovednosti na integračnej ceste českej spoločnosti. K skutočne reprezentatívnej interdisciplinarity programu konferencie by prispelo azda už len zastúpenie informatiky.

Doc. PhDr. Jozef Vatrál, CSc.,
Katedra žurnalistiky FiF UK, Bratislava

OBJEDNÁVKA

na časopis **OTÁZKY ŽURNALISTIKY**, ktorý vychádza **4-krát ročne** v rozsahu cca **88 strán**, cena **30,- Sk** za jedno číslo, celoročné predplatné **120,- Sk + poštovné**.

Vyplnenú objednávku pošlite na adresu:

OTÁZKY ŽURNALISTIKY

SAP, s. r. o.

P. O. Box 57

Nám. slobody 6

810 05 Bratislava 15

>e

Meno a priezvisko:

(príp. inštitúcia):

Ulica, číslo domu:

PSČ: Mesto – obec:

V dňa Podpis: